

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
Козак Ю.Г.
(підпис)

“ ____ ” _____ 2018 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 8.05056 міжнародні економічні відносини
(шифр та найменування спеціальності)

за магістерською програмою професійного спрямування

на тему: «Зовнішня торгівля зерновими культурами в Одеському регіоні»
(назва теми)

Виконавець:

студентка 6 курсу 4 групи
факультету міжнародної економіки
Ахунова Лариса Андріївна
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

зав.кафедри, д.е.н., професор академік АЕН
України та Міжнародної Академії Регіональних
Наук
(науковий ступінь, вчене звання)

Козак Юрій Георгійович
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ЗЕРНОВИМИ КУЛЬТУРАМИ НА РІВНІ РЕГІОНУ.....	5
1.1. Сутність зовнішньої торгівлі зерновими культурами на рівні регіону.....	5
1.2. Чинники, що впливають на регіональну зовнішню торгівлю зерновими культурами.....	11
1.3. Методи оцінки зовнішньоторговельних операцій на рівні регіону.....	21
Висновки до Розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТОРГІВЛІ ЗЕРНОВИМИ КУЛЬТУРАМИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	29
2.1. Аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі зерновими культурами Одеського регіону.....	29
2.2. Аналіз товарної структури зовнішньої торгівлі Одеського регіону.....	32
2.3. Аналіз впливу зовнішньої торгівлі зерновими культурами на економічний розвиток Одеського регіону.....	37
Висновки до Розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ЗЕРНОВИМИ КУЛЬТУРАМИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	41
3.1. Європейська інтеграція як чинник активізації зовнішньої торгівлі зерновими культурами Одеського регіону	41
3.2. Вдосконалення товарної структури зовнішньої торгівлі Одеського регіону.....	45
3.3. Підвищення ефективності зовнішнього товарообігу в Одеському регіоні.....	50
Висновки до Розділу 3	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В контексті євроінтеграційного вектора державної політики постають проблеми ефективного використання механізму взаємодії вітчизняної економіки зі світовим господарством в умовах глобалізації. Тому одним з пріоритетних напрямів державної економічної політики визначається розвиток зовнішньоекономічної діяльності регіонів України, який полягає в розширенні взаємовигідних відносин з іншими країнами та рівноправному входженні національної економіки до світового економічного простору.

Регіон як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності з погляду перетину інтересів систем відповідних рівнів відіграє ключову роль у підвищенні ефективності та соціально-економічної результативності зовнішньоекономічної політики держави. Місце і роль регіону в системі зовнішньоекономічних зв'язків держави визначаються специфічними особливостями соціально-економічного розвитку самого регіону, і тому в сучасних умовах виникає необхідність визначення передумов та вихідних параметрів розробки механізму взаємодії і взаємосприяння економічних суб'єктів в процесі реалізації міжнародних інтересів держави. Методики оцінки зовнішньоекономічної діяльності регіонів України в умовах глобалізації можуть слугувати основою обґрунтування перспектив розвитку конкретного регіону і вироблення ефективної стратегії його розвитку.

Мета дослідження. Метою роботи є визначенні важливості поліпшення зовнішньоекономічних зв'язків регіону країни (на прикладі Одеської області), розвитку міжнародної торгівлі, що в подальшому створить цілий ряд значних переваг у торгівлі України, таких як: більш ефективне використання наявних в регіонах ресурсів, прилучення до світових досягнень науки і техніки, в більш стислі терміни здійснення структурної перебудови регіональної, а тим самим національної економіки, а також більш повно і різноманітно задовольняти потреби населення.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити теоретичні основи дослідження зовнішньої торгівлі зерновими культурами на рівні регіону;
- проаналізувати стан сучасної торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні;
- визначити перспективи розвитку зовнішньої торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні.

Об'єкт дослідження. Об'єктом є стан зовнішньої торгівлі зерновими культурами в Одеському регіоні.

Предмет дослідження. Предметом є процес формування географічно-товарної структури зовнішньої торгівлі регіону (на прикладі Одеської області).

Методи дослідження. Обоснування понять, положень та висновків дослідження проведено на основі критичного осмислення наукових положень по теорії здійснення зовнішньоторгівельної діяльності регіону, а також економіко-статистичних методів збору та обробки інформації, таких як методи економічного аналізу, табличного та графічного відображення, порівняльного аналізу, узагальнення. Робота здійснена при використанні програми офісного пакету MS Office - Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Джерела, що слугували основою дослідження даної роботи: видання українських і зарубіжних учених, а саме Бикова Н. В., Василенко В. Н., Вічевич А.М., Голіков А.П., Казакова Н.А., Єрмакова О.А., Козак Ю.Г., Мельник Т.Г., Ніколенко Г.О., Пирог О.В., Родыгина Н. Ю., Суматохіна І.М., Токмакова, І.А.; нормативно-законодавчі акти Закон України «Про концепцію державної регіональної економічної політики», Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність"; аналітичні матеріали відповідних джерел органів - Головне управління статистики в Одеській області; періодичні наукові видання

.

ВИСНОВКИ

В ході даної роботи вивчалися такі поняття, як зовнішньоекономічна діяльність та регіон, та як висновок ми робимо, що регіон в сучасних ринкових умовах, не тільки в Україні, але й в усьому світі, набуває все більшою мірою важливого значення. Ми розглядаємо регіон нашої держави – Одеський регіон.

Ми визначили, що є багато негативних факторів, які впливають на розвиток регіональної зовнішньої торгівлі, декілька з них такі: нерозвиненість базових інститутів ринкової економіки, низька конкурентноздатність вітчизняної продукції, слабка підтримка експорту, коливання світових валют та сировинних цін, нестабільність курсу національної валюти, скорочення купівельної спроможності населення.

За допомогою ефективної реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічного комплексу регіону, вона сприяє узгодженню економічних інтересів на різних рівнях господарювання, а також становлення системи регіонального управління розвитком зовнішньоекономічного комплексу з урахуванням регіональної специфіки і державних зовнішньоекономічних пріоритетів.

Результатом проведеного дослідження Одеського регіону, як складової господарського комплексу України, є висновок про високій потенціал області, обумовлений географічним положенням, розвинутою транспортною інфраструктурою, високим інтелектуальним потенціалом, наявністю аграрної структури, переробної промисловості. Але без розробки подальшої стратегії стабільного збалансованого розвитку, яка має враховувати не тільки економічні, а й соціально-екологічні аспекти, ресурси Одесщини будуть використовуватися неефективно. Регіон спеціалізується на виробленні та експорті мінеральних продуктів та продукції хімічної промисловості, продуктів рослинного походження, жирів та олій, готових харчових продуктів, недорогоціних металів та виробів з них, а також машин, обладнання та механізмів. Загалом зовнішня торгівля товарами в Одеській області характеризується від'ємним сальдо, тому органи влади мають надавати більшої

уваги цьому питанню й переглянути структуру експорту та імпорту з метою підвищення ефективності зовнішньої торгівлі. Для кардинального розв'язання проблеми зменшення дефіциту сальдо зовнішньої торгівлі товарами в Одеському регіоні слід розробити і впровадити комплексні заходи.

Так, основними завданнями покращення зовнішньої торгівлі є:

- пошук нових перспективних ринків збуту продукції регіонального виробництва;
- реалізація спільних міжнародних проектів та програм;
- активізація співпраці у рамках угоди про асоціацію між Україною та ЄС;
- проведення засідань ради експортерів Одеської області із залученням міжнародних експертних організацій;
- організація і проведення заходів, націлених на просування регіонального продукту на міжнародні ринки;
- проведення комплексного аналізу експортного потенціалу області.

У сучасних умовах рішення проблеми розвитку й особливо ефективної реалізації можливостей зовнішньоторговельного потенціалу Одеського регіону залежить не тільки від економічної ситуації в країні, але і тісно пов'язано зі змінами, що відбуваються в світогосподарському середовищі. У цьому зв'язку при розробці експортної політики країни необхідно враховувати об'єктивні зміни в геоекономічній і геополітичній ситуації у світі, інтереси окремих країн-партнерів по зовнішньоекономічних зв'язках, міжнародні правові норми і правила торгівлі, конкурентні переваги своєї країни і її провідних підприємств, які активно беруть участь у світовому торгово-економічному співробітництві. Таким чином, завдання збільшення доданої вартості продукції переробної промисловості, яка експортується Одеською областю передбачає створення можливостей підтримки для виникнення нових та удосконалення існуючих виробничих процесів (за рахунок збільшення продуктивності праці і капіталу), а також підвищення ступеню обробки продукції місцевих виробників і таким чином збільшення доданої вартості продукції, що як наслідок призводить до зростання кількості робочих місць, збільшенню доходів бюджетів усіх рівнів та

валового регіонального продукту (ВРП). Ефективний захист національних виробників повинен ґрунтуватися на підтримці, у першу чергу, конкурентоспроможних вітчизняних підприємств обробної промисловості для накопичення ними фінансових ресурсів, навиків маркетингу й інших матеріальних і нематеріальних активів, важливих для виходу на зовнішні ринки. При такому підході захист внутрішнього ринку одеського регіону виступає як важливий елемент регіональної експортної стратегії. У свою чергу, розвиток експортного потенціалу створює довгострокові стимули до модернізації і підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки, що закономірно стає менш сприйнятливим до тиску імпорту.

Пропозиції, які розглядались у роботі, потребують забезпечення високого стану інфраструктури зовнішньої торгівлі, яке б дозволило забезпечити максимальну реалізацію експортного потенціалу Одещини, а також потрібні будуть щорічні бюджетні асигнування, об'єми котрих доцільно визначати виходячи з існуючої світової практики, відкоригувавши їх з урахуванням сучасного стану української економіки і сформованої структури українського експорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" // ВВР України. — 1991. — № 29. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
2. Закон України «Про концепцію державної регіональної економічної політики». [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.
3. Законі України "Про Концепцію державної регіональної економічної політики". [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=22702&pf35401=6535>.
4. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь. / Э. Б. Алаев – М.: Мысль, 2000. – С. 189.
5. Балабанов Г. В. «Опыт стран Западной Европы в области региональной политики и возможности его использования в Украине» / Г. В. Балабанов // Регион: проблемы и перспективы. – No 1. – С. 69–72.
6. Барзилов С. Регион как политическое пространство / С. Барзилов, А. Чернышев // Свободная мысль. – 2009. – No 2. – С. 6-7.
7. Бикова Н. В. 'Оцінка експортного потенціалу України в умовах європейських інтеграційних процесів та інтеграції в загальноєвропейські структури'. / Н. В. Бикова: КНТЕУ, випуск 3, 2009.
8. Бутирська І. В. Регіональні аспекти стратегії розвитку торговельної сфери / Бутирська І. В. // Регіональна економіка – 2012 - №1 (13) – 7 с.
9. Василенко В. Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы / В. Н. Василенко, О. Ю. Агафоненко, В. Е. Будяков. – Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 363 с.
10. Вісник Національної академії державного управління/ Малиновський В.Г. Концептуалізація поняття «регіон» / [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-4-22.pdf>.

11. Вічевич А.М. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник. – 2-ге вид-ня, перероб та доповн / А.М. Вічевич, О.В. Максимець. - К.: „Видавничий дім „Професіонал”, 2009. – 216 с.
- 12.Галунець Н.І. “Методичні аспекти оцінки економічної ефективності зовнішньоторговельних операцій підприємств”. / Н.І. Галунець. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://dspace.mnau.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/829/1/Методика%20оцінки_%20Агросвіт.pdf.
- 13.Голіков А.П., Казакова Н.А. Світове господарство: галузева структура, географія, сучасні тенденції. А.П. Голіков, Н.А. Казакова, / – Х.: ХНУ, 2005. – 112 с.
- 14.Головне управління статистики в Одеській області. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами Одеської області за 2015 рік. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.od.ukrstat.gov.ua.
- 15.Горняк О.В., Пугачова І.М. Виявлення та посилення конкурентних переваг Одеського регіону. Вісник ОНУ імені І.І.Мечникова. Вип. 3-4, 2012.
16. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>.
17. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 18.Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ – К.: НІСД, 2015. – 92 с.
19. Єрмакова О.А. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: інституційні важелі вдосконалення: монографія / О.А. Єрмакова ; Одес. нац. екон. ун-т. – Одеса: Інтерпрінт, 2014. –312 с.
20. Єрмакова О.А., Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність регіону: навчальний посібник / О.А. Єрмакова, Ю.Г. Козак – Одеса, 2013. – 332 с.

21. Журнал «Сутність державної регіональної політики», Частина І. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Varnalij/01.pdf>.
22. Ковтун Е.О., Дронов Д. В. Шляхи підвищення ефективності зовнішньоекономічних операцій підприємств. / Е.О. Ковтун, Д.В. Дронов, Економічні науки. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64169.doc.htm.
23. Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Ржепішевський К.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: кредитно-модульний 3-78 курс: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. та доп. / За ред. Ю.Г. Козака, Н.С. Логвінової, К.І. Ржепішевського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
24. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля: підручник: навч.посібник / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, Н. В. Притула та інші. - 5-те вид. перероб. та доп. - Київ-Катовіце-Краков: Центр учбової літератури, 2015. – 272 с.
25. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств / За ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, І. Ю. Сіваченка – Кіїв: Центр навчальної літератури, 2009. – 792с.
26. Козак Ю.Г. Міжнародна економіка: Навч. посіб. / Ю.Г. Козак, Д.Г. Лук'яненко, Ю.В. Макогон та ін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 672 с.
27. Лисий О.П. Особливості економічного розвитку регіонів в умовах конкуренції. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. / О.П. Лисий. - 2012 - Випуск 2, Том 1. [Електронний ресурс] - Режим доступу: journals.uran.ua/index.php/2225-6407/.../5716.
28. Мельник Л. Г. Информационная экономика / Л. Г. Мельник. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2010. – 288 с.
29. Мельник Т.Г. «Вплив зовнішньоторговельної політики на економічний розвиток країни в умовах посилення глобалізації». Мельник Т.Г. // Вісник КНТЕУ, 2011. - № 2. – С. 32-38.

30. Некрасов Н.Н. Региональная экономика / Н.Н. Некрасов. – М.: Экономика, 1975. – 348 с.
31. Ніколенко Г.О., Дзюбенко О.В. Асиметрії соціально-економічного розвитку України. / Г.О. Ніколенко, О.В. Дзюбенко. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer34/824.pdf>.
32. Облік, аналіз та аудит зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник.-К.:Каравела,2011.-400с. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://mamaevazed.wordpress.com/category/лекція-№6-аналіз-зовнішньоекономічно/>.
33. Одеська область // Україна сьогодні – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Odesa/>.
34. Османов, М.Н. Совершенствование организации внешнеэкономической деятельности на уровне региона / М.Н. Османов: М.: «еженедельник МГУ» - 2011 - №34 - с. 2-4.
35. Основні показники соціально-економічного розвитку Одеської області за 2015 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
36. Основні показники соціально-економічного розвитку Одеської області за 2014 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
37. Паламарчук В. Важлива умова економічного зростання// Економіка України.- 2013.- №6.
38. Педько І.А., Петрищенко Н.А., Одеський регіон як складова економіки України. 2015. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2015/38.pdf.
39. Пирог О.В. Сталий соціально-економічний розвиток України в умовах формування інвестиційної політики держави // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: Науковий збірник/За ред. І.Г. Ткачука. - Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного Університету ім.В.Стефаника. -2011. - Вип.IV. - Т.2.

40. Публікації документів Державної Служби Статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/pr/orp_reg/orp_reg_u/orp_reg1214_u.ht.
41. Репула К. М. Розробка нових видів продукції - шлях до зміцнення конкурентних позицій підприємства [Електронний ресурс] / К. М. Репула. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2012/Economics/24654.doc.htm.
42. Родыгина Н. Ю. Организация и техника внешнеторговых операций: учебное пособие / Н. Ю. Родыгина [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://aldebaran.ru/author/rodyigina_natalya/kniga_organizaciya_i_tehnika_vneshnetorgovyih_operaciyi/.
43. Савощенко А.С. Навч. Посібник. Інфраструктура товарного ринку/ А.С. Савощенко – К.: КНЕУ, 2004 – с.
44. Сигов В.И. Региональная экономика, управление, планирование / В.И. Сигов. – Л.: Лен. фин-экон. ин-т, 1982. – 296 с.
45. Суматохіна І.М., Завгородня І.М. «Географічний аналіз та картографування структурних змін експорту-імпорту товарів в Україні». І.М. Суматохіна, В.С. Завгородня, Н.М. Дук.// Збірник наукових праць. -Харків, 2015. -Випуск 22.
46. Телешуна С.О., Бакуменка В.Д. Міжнародна інтеграція: Навч. посібник. Серія Євроінтеграція: український вимір. За ред. проф. Телешуна С.О., Бакуменка В.Д. - Ужгород: «Ліра», 2013. - 472 с.
47. Ткачук А. С., Толкованов В. Г. Конкурентоспроможність територій: практ. посіб. / А. С. Ткачук, В. Г. Толкованов, С. Мар- ковський. – К. : Легальний статус, 2011. – 252 с.
48. Токмакова, І.А. Сутність і структура ринку / І.А. Токмакова // Фінанси України. - 2001. - № 12. - С. 112-120
49. Третьяк В.В. Экспортный потенциал региона при оценке возможностей регионального внешнеэкономического развития // Актуальні проблеми економіки. - 2012. - №12.

50. Філіпенко А. С., Будкін В. С., Гальчинський А. С. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть / А. С. Філіпенко, В. С. Будкін, А. С. Гальчинський та ін. – К.: Либідь, 2010. – 470 с.
51. Чебаненко Е.О. Регионы Украины: общий очерк политического, экономического и социального развития / Е.О. Чебаненко. -2014. – с.
52. Odessa State Administration (2015), “Pro Odeschynu”, – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://oda.odessa.gov.ua/info/pro-odeschynu/harakteristika/>.
53. State Statistics Service (2015), “Production of major crops by region on October 1, 2015”, – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.